

এলে বেলে MBA পাছ

দেবজিৎ ভূঞা

একাদশ অধ্যায়

ক্রিকেট খেল বর্তমান অতি জনপ্রিয়। ক্রিকেট খেলত যেতিয়া কোনো এজন বেটছমেন বান আউট হয় তেতিয়া তাৰ কাৰণ হ'ল বেটছমেন দুজনৰ মাজত হঠাৎ সমন্বয় বা co-ordinationৰ ভুল হয় বা খেলিমেলি হয় আৰু যেতিয়াই দুজন বা তিনিজন বেটছমেন বান আউটৰ চিকাৰ হয় তেতিয়া জিকিবলগা দল এটাও পৰাজয়ৰ মুখত পৰে। ফুটবল খেলাতো দেখা যায় যে যেতিয়া linkman, centre forward আৰু defenceৰ খেলুৱৈৰ মাজত ভাল তাল-মিল বা co-ordination থাকে তেতিয়া দলটোৱে ভাল খেল প্ৰদৰ্শন কৰি জয়লাভ কৰিব পাৰে। ফুটবল খেলত linkman এজনৰ কাম co-ordinatorৰ

দৰে। Linkman এজনে যদি সময়মতে centre forwardলৈ বল উলিয়াই নিদিয়ে তেন্তে centre forwardৰ পক্ষে গ'ল কৰাটো কঠিন কাম বা অসম্ভৱ হৈ পৰে। একেদৰে যদি বিপক্ষৰ আক্ৰমণৰ সময়ত যদি linkman এজনে সময়মতে বল বাহিৰলৈ মাৰি নপঠায় বা ডিফেন্সৰ কাষলৈ বেক পাছ নকৰে তেন্তে গ'ল খোৱাটো ধুৰুপ। সেয়ে ফুটবল খেল এখনত লিংকমেন আৰু তেওঁৰ co-ordination বা সমন্বয় অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। একেদৰে মেনেজমেণ্ট বা পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় যে প্লেইং আৰু কণ্ট্ৰ'লৰ পাচতে co-ordination অতিশয় গুৰুত্বপূৰ্ণ বা দৰকাৰী। কেৱল প্লেইং আৰু কণ্ট্ৰ'লৰ দ্বাৰা এটা প্ৰোজেক্ট বা কাম সফলভাৱে সম্পূৰ্ণ কৰিব নোৱাৰি। একেদৰে এটা উদ্যোগ, অনুষ্ঠান, এটা বিভাগ, এখন ৰাজ্য বা দেশ সুচাৰুৰূপে efficiently চলিবলৈ সমন্বয়ৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। সেয়ে বহুতে ক'ব খোজে যে co-ordination is the essence of management.

কেইদিনমান আগতে এটা টিভি চেনেলত বিতৰ্ক চাই থাকোতে এজন বক্তাই কৈছিল যে ভাৰতবৰ্ষৰ বৰ্তমান

প্ৰধানমন্ত্ৰী নৰেন্দ্ৰ মোদী এজন ভাল চি ই অ', ভাল মেনেজাৰ আৰু এজন ভাল প্ৰশাসক। কাৰণ তেওঁ এজন অতিশয় ভাল co-ordinator. বিভিন্ন ৰাজ্যৰ লগত, বিভিন্ন দলৰ লগত, বিভিন্ন অনুষ্ঠানৰ লগত, বিভিন্ন ব্যক্তিৰ লগত কেনেদৰে co-ordinate কৰিব লাগে তেওঁ ভালদৰে জানে আৰু ভালদৰে কৰেও। এজন ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে ব্যক্তিগৰাকী ভাল বক্তা হোৱা দৰকাৰ আৰু নৰেন্দ্ৰ মোদীয়ে দেশৰ ভিতৰতে সকলোতকৈ ভাল বক্তা সেয়া প্ৰমাণীত।

এজন ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে এজন ব্যক্তি বা মেনেজাৰৰ প্ৰথম প্ৰয়োজন good communication skills। ভাল communicationৰ বাবে ভাষাৰ ওপৰত ব্যুৎপত্তি থকা প্ৰয়োজন। Communication skills পিচতে গুৰুত্বপূৰ্ণ হ'ল যে ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে মানুহৰ লগত বন্ধুত্ব গঢ়ি তুলিব পাৰিব লাগিব। ইংৰাজীত এযাৰ কথা আছে— to have a friend be a friend. বহুক্ষেত্ৰত দেখা

যায় কোনোবা এটা কাম সম্পন্ন কৰিবৰ বাবে official relationতকৈ বন্ধুত্বেহে বেছি দৰকাৰী। Official relationৰ দ্বাৰা কৰিব নোৱৰা কাম বন্ধুত্বৰে অতি সহজে সম্পাদন কৰিব পাৰি। ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে সেয়ে এজন মেনেজাৰে art of winning friend আয়ত্ত কৰাটো প্ৰয়োজন। ইয়াৰ পাচতে ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় হ'ল আনক উদ্বুদ্ধ কৰিব পৰা বা motivate কৰিব পৰা। হাঁহিমুখে পিঠিত চপৰিয়াই কাম সমাধা কৰিব পৰাটোৱেই হ'ল এজন co-ordinatorৰ কৃতিত্ব।

মানুহৰ এটা স্বভাৱ আছে যে মানুহে সদায় আনৰ কামৰ বেয়া দিশটো দেখে আৰু তাৰ সমালোচনা কৰে যদিও আমি কওঁ যে 'আপোন ভালই জগত ভাল', কিন্তু কাৰ্যক্ষেত্ৰত এই কথা আমি পাহৰি যাওঁ আৰু মানি নচলো। এজন ভাল motivator হ'বলৈ হ'লে আমি আনৰ ভাল কামৰ প্ৰশংসা কৰিবলৈ শিকিব লাগিব, আনৰ ভাল কামৰ প্ৰশংসা কৰিব পাৰিব লাগিব। ইংৰাজী ভাষাৰ এটা ভাল দিশ এয়ে যে এই ভাষাত ধন্যবাদ (thank you), দুৰ্গ্ৰন্থিত (sorry), ক্ষমা কৰিব (excuse me), শুভেচ্ছা (congratulation) আদি শব্দৰ প্ৰয়োগ উদাৰভাৱে হয় বা ব্যাপকভাৱে হয়। আমি এনেধৰণৰ কু তত্ত্বতামূলক আৰু প্ৰশংসাসূচক শব্দবোৰৰ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰিব লাগিব। তেতিয়াহে এজন ভাল motivator তথা ভাল co-ordinator হোৱা সম্ভৱ।

আমাৰ কাৰ্যক্ষেত্ৰত বা কোনো এটা অনুষ্ঠান বা প্ৰতিষ্ঠানত কৰ্মচাৰী তথা

আমি যি ভাল কাম কৰো
বুলি ভাবো আমি জীয়াই
থাকোতেই কৰিব
লাগিব। আমাৰ মৃত্যুৰ
পিচত আন কোনোবাই
কৰিব বুলি ভাবিলে ভুল
হ'ব। একেদৰে কোনো
ব্যক্তিয়ে ভাল কাম
কৰিলে আমি তাৰ
প্ৰশংসা তেতিয়াই তথা
সময় আৰু সুযোগ
থাকোতেই কৰিব
লাগিব। কামৰ পৰা
অৱসৰৰ পাচত আত্মকথা
লিখি ভাল কামৰ প্ৰশংসা
কৰিম বুলি ভাবি থাকিলে
একো নহ'ব।

ব্যক্তিক প্ৰশংসা কৰি উদ্বুদ্ধ কৰিবৰ বাবে আমি এনেধৰণৰ এক কাৰ্যপদ্ধতি বা উপায় প্ৰস্তুত কৰি ল'ব পাৰো—

(১) আমি কৰ্মচাৰী বা কোনো ব্যক্তিয়ে কৰা ভাল কামবোৰ স্বীকাৰ (acknowledge) কৰিব পাৰো।

(২) এজন মেনেজাৰ হিচাপে, এজন motivator হিচাপে আমি ভাল কাম acknowledge কৰিব পাৰো।

(৩) আমাৰ নিজৰ সহকৰ্মী তথা তলতীয়া কৰ্মচাৰীসকলৰ লগত ভাল কামৰ কিদৰে প্ৰশংসা (praise) কৰা উচিত এই

বিষয়ে কথা-বাৰ্তা পাতিব পাৰো।

(৪) যেতিয়া কোনো ব্যক্তিয়ে ভাল কাম কৰে বা সাধাৰণতকৈ অধিক কাৰ্যদক্ষতাৰে কাম কৰে তেতিয়া আমি তেওঁলৈ সৰু ধন্যবাদসূচক টোকা বা চিঠি, ই-মেইল বা এছ এম এছ পঠিয়াব পাৰো।

(৫) আমি আমাৰ অনুষ্ঠান বা কাৰ্যক্ষেত্ৰত ইজনে সিজনক encourage বা উদগনি দিয়া পৰিবেশ সৃষ্টি কৰিব পাৰো।

(৬) আমি আমাৰ কাৰ্যক্ষেত্ৰত appreciation এক সংস্কৃতি বা culture হিচাপে গঢ়ি তুলিব পাৰো আৰু লগতে acknowledgement আমাৰ দৈনন্দিন কাৰ্যক্ষেত্ৰৰ এক অংশ কৰি ল'ব পাৰো।

মানুহ হ'ল ঈৰ্ষাপৰায়ণ জীৱ। গতিকে কোনোবা এজনক প্ৰশংসা কৰিলে বা appreciation letter দিলে আন দুজন মানুহ ঈৰ্ষান্বিত হোৱা স্বাভাৱিক। গতিকে মেনেজাৰ হিচাপে বা motivator হিচাপে আমাৰ কাম-কাজবোৰ সত্য আৰু নিৰপেক্ষ হোৱা উচিত। এইক্ষেত্ৰত আমি সেয়ে Rt. Herbert J. Taylorৰ দ্বাৰা develop কৰা four way testৰ সহায় ল'ব পাৰো। এই four way test হ'ল— Is it truth (ই সত্যনে)?, is it fair to all concerned? (ই সকলোৰে বাবে নিৰপেক্ষ হয়নে?), Will it build goodwill and better friendship? (ই সকলোৰে মাজত ভাল ভাব আৰু সুমধুৰ সম্পৰ্ক গঢ়ি তুলিবনে?), Will it be beneficial to all concerned? (ই সকলোৰে ভালৰ কাৰণে হ'বনে?)

আমি যেতিয়া নিৰপেক্ষভাৱে সকলোৰে ভালৰ কাৰণে বৃহত্তৰ সমাজৰ কাৰণে সিদ্ধান্ত লৈ কামবোৰ কৰি যাম তেতিয়া নিজৰ স্বার্থৰ বা কোনো দুই-একে বেয়া পালেও সময়ত তেওঁলোকেও নিজৰ স্বার্থ পাহৰি এনে কামক আদৰি ল'ব। আমি আমাৰ ভাল কামবোৰ সময়ত কৰিব পাৰিলেহে তাৰ গুৰুত্ব থাকিব বা মানুহে তেনে কামৰ মূল্য বা গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰিব পাৰিব।

এসময়ত এখন গাঁৱত এজন অতিশয় ধনী মানুহ আছিল। ধনী হ'লেও তেওঁ কিন্তু অতি কৃপণ আছিল। কৃপণ হোৱা বাবে গাঁৱৰ মানুহে তেওঁক অকণো ভাল নাপাইছিল। এদিন তেওঁ গাঁৱৰ মানুহ সকলোকে ক'লে— 'তোমালোকে মোক ভাল নোপোৱা। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল

তোমালোক মোৰ প্ৰতি দীৰ্ঘাঘিত নতুবা তোমালোকে মোক বুজি নোপোৱা। একমাত্ৰ ভগৱানেহে মোৰ কথা জানে। মই হ'লো অবিবাহিত মানুহ। মই যেতিয়া মৰিম, মই ইমান অগাধ সম্পত্তিৰ একো লগত লৈ নাযাওঁ। মই সকলো ইয়াতে এৰি থৈ যাম। মই এখন will বনাম আৰু সকলো টকা-পইচা, সম্পত্তি charityৰ বাবে দি থৈ যাম। তেতিয়া তোমালোকে মোক বুজি পাবা আৰু সুখী হ'বা।'

কিন্তু ইয়াৰ পিচতো গাঁৱৰ মানুহে তেওঁক ইতিকিং কৰিবলৈ নেৰিলে আৰু এদিন সেয়ে গাঁৱৰ মানুহক তেওঁ ক'লে— 'তোমালোকে কেইটামান বছৰ ব'ব নোৱৰানে? মোৰ মৃত্যুৰ পাচত সকলো সম্পত্তি, টকা-পইচা charityৰ বাবে যাব তথাপি তোমালোকে মোক কৃপণ বুলি ইতিকিং কৰা।' ইয়াৰ পাচতো গাঁৱৰ মানুহে তেওঁক বিশ্বাস নকৰিলে আৰু আগৰ দৰে ইতিকিং কৰি থাকিল। সেয়ে তেওঁ পুনৰ গাঁৱৰ মানুহক ক'লে— 'তোমালোকে মোক অমৰ বুলি ভাবা নেকি? ময়ো এদিন আন মানুহৰ দৰে মৰিম আৰু তেতিয়া মোৰ টকা-পইচা সকলো charityলৈ যাব, ভাল কাম হ'ব।' কৃপণ ধনী মানুহজনে বুজিব নোৱাৰিলে ইমানকৈ কোৱাৰ পাচতো গাঁৱৰ মানুহে কিয় তেওঁক বিশ্বাস কৰা নাই।

এদিন কৃপণ ধনী ব্যক্তিজনে আন এঠাইলৈ বুলি ওলাই গৈছিল আৰু মাজ ৰাস্তাত বৰষুণ অহাত এজোপা ডাঙৰ গছৰ তলত আশ্ৰয় ল'লে। সেই গছজোপাৰ তলতে এটা গাহৰি আৰু এজনী গাই গৰুৱেও আশ্ৰয় লৈ আছিল। গাহৰি আৰু গাইজনীয়ে কথা পাতি আছিল আৰু কৃপণজনে সিহঁতৰ কথাখিনি শুনি থাকিল। গাহৰিটোৱে গৰুজনীক ক'লে— 'এইটো কেনে কথা যে সকলোৱে তোমাক ভাল পায়, প্ৰশংসা কৰে। কিন্তু মোক কোনেও প্ৰশংসা নকৰে বা ভাল নাপায়? মই যেতিয়া মৰিম মানুহে মোৰ সকলো মাংস খাবলৈ পাব। মোৰ মাংসৰে bacon, ham, sausage আদি বনাই জুতি ল'ব। তথাপি কিন্তু মোক প্ৰশংসা নকৰে নতুবা ভাল নাপায়। তুমি মাত্ৰ গাখীৰ দিয়া আৰু মৰাৰ

পাচত তোমাক শঙনে খাবৰ বাবে মানুহে পেলাই দিব অথচ তোমাক ইমান প্ৰশংসা আৰু ইমান ভাল পায়।' গৰুজনীয়ে তেতিয়া উত্তৰ দিলে— 'চোৱা, মই জীয়াই থকা অৱস্থাতে গাখীৰ দিওঁ। মানুহে দেখে যে মই মোৰ নিজৰ যি আছে তাকেই তেওঁলোকৰ বাবে দি দিওঁ। কিন্তু তুমি জীয়াই থাকোতে মানুহক একো নিদিয়া। তোমাৰ মৃত্যুৰ পাচতহে তুমি সকলো দি থৈ যোৱা। মানুহে ভৱিষ্যতত ইমান বিশ্বাস নকৰে। মানুহে বৰ্তমানকহে বিশ্বাস কৰে আৰু সেয়ে বৰ্তমানত সদায়ে মোৰ গাখীৰ খায় আৰু মোক প্ৰশংসা কৰে। তুমি যদি বৰ্তমান মানুহক কিবা দিব পাৰা মানুহে তোমাকো প্ৰশংসা কৰিব, আদৰ কৰিব। কৃপণ, ধনী মানুহজনে নিজৰ ভুল বুজি পালে আৰু গাঁৱলৈ ঘূৰি যোৱাৰ পাচত প্ৰভূত ধন-সম্পদ দুখীয়া মানুহ আৰু গাঁৱৰ উন্নতিৰ বাবে খৰচ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কিছুদিনৰ ভিতৰতে আগৰ কথা পাহৰি গাঁওবাসীয়ে তেওঁক মৰম, চেনেহ আৰু শ্ৰদ্ধা দিয়া আৰম্ভ কৰিলে। আমি যি ভাল কাম কৰো বুলি ভাবো আমি জীয়াই থাকোতেই কৰিব লাগিব। আমাৰ মৃত্যুৰ পিচত আন কোনোবাই কৰিব বুলি ভাবিলে ভুল হ'ব। একেদৰে কোনো ব্যক্তিয়ে ভাল কাম কৰিলে আমি তাৰ প্ৰশংসা তেতিয়াই তথা সময় আৰু সুযোগ থাকোতেই কৰিব লাগিব। কামৰ পৰা অৱসৰৰ পাচত আত্মকথা লিখি ভাল কামৰ প্ৰশংসা কৰিম বুলি ভাবি থাকিলে একো নহ'ব।

এসময়ত Fleming নামৰ এজন Scottish কৃষক আছিল। এদিন পথাৰত কাম কৰি থাকোতে হঠাতে তেওঁ ওচৰৰ ভেৰনি (bog)ৰ পৰা এটা সৰু ল'ৰাই সহায়ৰ বাবে মৰা চিঞৰ শুনিলে। কৃষকজন শব্দৰ ফালে দৌৰি গ'ল আৰু দেখিলে যে ভেৰনিৰ বোকাত লাগি ধৰি এটা সৰু ল'ৰা ক্ৰমশঃ তললৈ যাবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। কৃষকজনে বোকাক পৰা ল'ৰাজনক উদ্ধাৰ কৰি তুলি আনিলে। কৃষকজনে উদ্ধাৰ নকৰা হ'লে ল'ৰাজন ভেৰনিৰ বোকাত পোত গৈ নিৰ্ঘাত মৃত্যুমুখত পৰিলহেঁতেন। পিচদিনা এখন ঘোঁৰা গাড়ী আহি কৃষকজনৰ পদূলিত উপস্থিত হ'লহি আৰু তাৰ পৰা এজন ৰাজ

কৰ্মচাৰী (nobleman) নামি আহি নিজকে কৃষকজনে উদ্ধাৰ কৰা ল'ৰাটোৰ বাপেক বুলি পৰিচয় দিলে। ৰাজ কৰ্মচাৰীজনে ক'লে— 'আপুনি মোৰ ল'ৰাৰ জীৱন বচালে। মই আপোনাৰ ঋণ পৰিশোধ কৰিবলৈ আহিছো।' কৃষকজনে উত্তৰ দিলে— 'মই মানৱীয়তাৰ বাবে আপোনাৰ ল'ৰাৰ জীৱন ৰক্ষা কৰিছো। মই ইয়াৰ বাবে কোনো টকা-পইচা বা উপহাৰ ল'ব নোৱাৰো।' ঠিক তেনে সময়তে এটা সৰু ল'ৰা আহি কৃষকজনৰ ওচৰত থিয় হ'লহি। ৰাজ কৰ্মচাৰীজনে সুধিলে— 'এইটো আপোনাৰ ল'ৰা নেকি?' কৃষকজনে উত্তৰ দিলে— 'হয়, এইটো মোৰ ল'ৰা।' ৰাজকৰ্মচাৰীজনে ক'লে— 'আমি এটা চুক্তি কৰো। মই আপোনাৰ ল'ৰাটোক লৈ যাওঁ আৰু তাক ভাল শিক্ষাৰে শিক্ষিত কৰো। যদি আপোনাৰ ল'ৰাৰ আপোনাৰ দৰে গুণ আছে এদিন সি মহৎ কাম কৰিব আৰু আপুনি আপোনাৰ ল'ৰাক লৈ গৌৰৱ কৰিব পাৰিব।' কৃষকজন মান্তি হ'ল। কৃষক Flemingৰ ল'ৰাজন এদিন লণ্ডনৰ St. Mary's Hospital Medical Schoolৰ পৰা graduate হ'ল আৰু এদিন গোটেই বিশ্বতে Penicillinৰ আৱিষ্কাৰক Sir Alexander Flemming নামেৰে জনাজাত হ'ল। কিছু বছৰ পাচত ৰাজ কৰ্মচাৰীজনৰ ল'ৰাৰ নিমুনিয়া বেমাৰ হ'ল আৰু তেওঁক পুনৰ বচালে পেনিচিলিনে। সেই ৰাজ কৰ্মচাৰীজনৰ নাম আছিল Lord Randolph Churchill আৰু তেওঁৰ ল'ৰাজনকে বিশ্বই জানে Sir Winston Churchill বুলি।

এতিয়া আকৌ co-ordinationৰ কথা লৈ আহিছো। এজন ভাল co-ordinator হ'বৰ বাবে সদায় আনক সহায় কৰা, সকলোৰে লগত ভাল সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰা, বন্ধুত্বৰ বিস্তাৰ কৰা, ভাল networking কৰা আদি গুণবোৰ সৰুৰে পৰা আয়ত্ত কৰিব লাগিব, বিকশিত কৰিব লাগিব। লগতে শব্দৰ প্ৰয়োগত সংযমশীল আৰু কৌশলপূৰ্ণ হ'ব লাগিব। কাৰণ communication আৰু relationshipয়েই হ'ল এজন co-ordinatorৰ মূল অস্ত্ৰ বা আহিলা।

